

РОЛЯТА НА ЗАДАЧИТЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Евелина В. Копева

В статията е описано как различните видове задачи по предмета Информационни технологии влияят върху вътрешно-познавателната мотивация на учениците.

В процеса на обучение по информационни технологии (ИТ) структурата на познавателната дейност на ученика при усвояването и прилагането на учебното съдържание се явява изходен момент в разработката на ефективни средства за организация и управление на учебната дейност.

Под влияние на външни фактори и в резултат на собствената си дейност, ученикът овладява социален опит и знания, формира възгледи, при което се променя неговото поведение и качествата на личността му.

В процеса на обучение ясно се разграничават две страни:

1. За учителя той се изразява в организацията и управление на дейността на ученика в рамките на учебното съдържание по съответния предмет;
2. За ученика предмет на усвояване се явяват действията, възложени за изпълнение от преподавателя с цел постигане на предполагаем резултат от извършването им [2].

В дейността процес на обучението става усвояването. Знанията, уменията и навиците са резултат от извършването на дейности. Усвоените знания имат второстепенно значение и извън системата на действие с тях губят своята значимост [3]. В учебната дейност решаването на задачи не трябва да е цел, а средство за постигане на учебните цели. Сам по себе си резултатът от решаването на задачата не представлява интерес, освен за проверка на нейната коректност. Важен е процесът на нейното решение, защото именно при него се формират начините на действие, учащите овладяват съответните знания и умения, развиват своите личностни качества и достигат поставените цели. Целта на решаване на задачата трябва да е изменение на самия субект на дейност (учащия), а не изменение на предмета на дейност.

Използваните задачи в обучението се различават по целите, които трябва да се постигнат чрез тяхното решаване. В единия случай задачата може да породява необходимост у ученика за овладяване на специални знания и умения, наречени технически процедури или начини за действие. С помощта на такива задачи учителят създава подходящи ситуации, където целта е ученикът да овладее и усвои техниката за извършване на самото действие. Тук дейността на ученика и по-точно неговите действия изцяло се определят от правилата и командите на съответното приложно програмно осигуряване (ППО).

В хода на урока постепенно първоначално зададената ситуация се усложнява чрез допълнителни задачи, съдържащи и задачи-компоненти. Целта на такива задачи е да мобилизира учениците да актуализират знания и факти, да прилагат правила или инструкции в нови ситуации, да комбинират материала и да определят неговата логическа структура по пътя на систематизацията и обобщението. Извършваните в този вид задачи операции се състоят от множество сложни действия, които могат да са конкретни процедури, междинни операции или формирана вече дейност. Учащият използва действия, операции и дейности като извлича от паметта си правила или инструкции, свързани с използването на конкретното ППО и ги превръща в средство за изпълнение на съответното действие или дейност.

Влияе ли начинът на формулиране на задачите върху формирането на знанията и уменията на учениците и развиването на личностните им качества?

Повечето от задачите, присъстващи в действащите у нас учебници и учебни помагала са формулирани по начин, при който в тяхното условие са конкретизирани стъпките и манипулациите, необходими за тяхното решаване. Така, пристъпвайки към изпълнението на задачата, ученикът не изпитва потребност да изработи изходна идея за нейното решаване, а следва инструкциите в условието. С други думи – ученикът трябва да извърши само техническото изпълнение, а това не предизвиква у него вътрешно-познавателна мотивация за потребност от знания и умения.

Пример 1: *Модул* – Текстобработка; *Тема:* Създаване и редактиране на текст.

Напишете седмичната си учебна програма, като копирате и вмъквате названията на учебните предмети, които се повтарят [4].

Пример 2: *Модул* – ЕТ; *Тема:* Редактиране и форматиране на ЕТ.

Упражнение. Копиране и преместване на данни.

1. Стартирайте Excel.
2. В клетка А2 и А3 въведете произволни числа.
3. Маркирайте клетките А2 и А3.
4. Изберете команда Copy. Клетките се ограждат с пунктирана рамка.
5. Активирайте клетка С2. Изберете командата Paste. Забележете, че пунктираната рамка не е изчезнала. Това показва, че можете да продължите да копирате същите данни на ново място. За да премахнете пунктираната рамка, натиснете клавиша Escape.
6. Маркирайте клетките С2 и С3. Активирайте клетка Е2. Изберете командата Cut. Изберете командата Paste. Ако сте работили прецизно, данните от С2 и С3 трябва да са преместени съответно в клетките Е2 и Е3.
7. Активирайте клетка С2. Изберете команда Paste. Забележете, че пунктираната рамка е изчезнала. Това показва, че можете да продължите да копирате същите данни на ново място. За да премахнете пунктираната рамка, натиснете Escape [5].

В така формулираните задачи липсва мотивацията за усвояване на съответните знания и умения. За решаването им е необходимо само стриктно да се изпълняват указанията, посочени в условието, т.е. на ученика не се налага да мисли, да изработи сам (или с помощта на учителя) идеен подход за решаване. Тези задачи са по-подходящи при обучението в 5 или 6 клас – там, където учениците първоначално се запознават с предмета ИТ и конкретното ППО.

Задачите могат да бъдат формулирани по начин, при който в тяхното условие не се съдържа решението, а е зададено началното (изходното) условие и крайното състояние: това, което трябва да се постигне чрез вярното решаване на задачата. Пътят за решение не е посочен в условието. За да не се губи излишно време в рутинни дейности, свързани с въвеждане на първични данни, които представляват изходното условие на задачите, е добре да се подготвят начални файлове за всяка от задачите.

След коректна обработката на началния файл (правилно изпълнение на задачата) трябва да се постигне файлът цел, визуализиран в условието. Така на ученика се налага да мисли, имайки свободата да приложи различни подходи, знания и умения при работа върху началния файл. Тук той вече не прави само техническо изпълнение, а му се налага да изработи идеен подход за решение (изпълнение) на задачата. Формулираните по този начин задачи провокират ученика, осигуряват по-добра мотивация за усвояване на необходимите знания и умения за решение (постигане на визуализирания файл).

Пример 3. Файловете Boys_10a (Фиг. 1) и Girls_10a (Фиг. 2) съдържат списък на момчетата и момичетата от 10.а клас на СОУ „Кирил и Методий”. Като използвате тези файлове, създайте нов документ, съдържащ списък (Фиг. 3), на учениците от 10.а клас. Новият документ запишете като List_10a [1].

<p>СПИСЪК НА МОМЧЕТАТА от 10.а клас</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Александър Николов 4. Атанас Василев 6. Витомир Найденов 8. Даниел Михайлов 10. Евгени Попов 12. Здравко Колев 13. Ивайло Пеев 16. Филип Григоров 	<p>СПИСЪК НА МОМИЧЕТАТА от 10.а клас</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Ани Иванова 3. Анелия Колева 5. Весела Колева 7. Галина Иванова 9. Даниела Йорданова 11. Дафина Михова 14. Калина Томова 15. Лина Николова 17. Юлия Анева 	<p>СПИСЪК НА УЧЕНИЦИТЕ от 10.а клас</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Александър Николов 2. Ани Иванова 3. Анелия Колева 4. Атанас Василев 5. Весела Колева 6. Витомир Найденов 7. Галина Иванова 8. Даниел Михайлов 9. Даниела Йорданова 10. Евгени Попов 11. Дафина Михова 12. Здравко Колев 13. Ивайло Пеев 14. Калина Томова 15. Лина Николова 16. Филип Григоров 17. Юлия Анева
---	---	---

Фиг. 1

Фиг. 2

Фиг. 3

Задачите, използвани в обучението по ИТ, трябва да могат да създават не само условия, при които е необходимо овладяване на знания и умения като “технически процедури”, но и да предизвикват вътрешно-познавателна мотивация за потребност от знания и умения. Такава мотивация се появява в дейности на ученика, когато му

предстои да реши задача, в условието на която не е подсказан начинът за решаването ѝ, както и когато в наличните знания и умения на ученика не се намира готова схема за решение в този случай. Тогава ученикът е принуден да създаде свое, ново решение, което не е част от неговия опит. Необходимо е да намери своя нова система за действие, анализирайки условието на задачата и съобразявайки се с нейните изисквания. По този начин преминава на друго ниво на дейности. При тях на първо място се изграждат хипотези, формират се идеи и се изработва план за решение.

Пример 4. По електронна поща трябва да се изпрати снимка за участие в конкурс. Размерът на файла не трябва да е по-голям от 40 KB. Колко трябва да е размерът на снимката в пиксели, ако тя има квадратна форма?

Пример 5. Създайте филм на тема “Богатствата на България”, като използвате сканирани картинки или такива от електронни източници.

Както всяко обучение, и обучението по ИТ се провежда съобразно целите и възрастовите особености на обучаемите. При него е важно усвояването на конкретното ППО, но по-важно е изграждането на мироглед, възпитаването на учениците в собствено мислене, развиването на способности за справяне с реални проблеми и много други качества на личността, за изграждането на които конкретното ППО се явява само средство. Затова в обучението по ИТ е важно съчетаването както на задачи, при които е необходимо овладяване на знания и умения като “технически процедури” (за усвояване на конкретното ППО), така и задачи, предизвикващи вътрешно-познавателна мотивация за потребност от знания и умения, чрез които на ученика да се предостави възможност да развива личностните си качества.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] А. АНГЕЛОВ. Учебна среда за обучение по текстообработка. София, Ciela, 2003.
- [2] А. ГРИШАЕВА. Самостоятельная познавательная деятельность в процессе обучения по информатике. Автореферат диссертации кандидата педагогических наук. Новосибирск, НГПУ, 2000.
- [3] Д. ЕЛЪКОНИН. Избранные психологические труды. Москва, Педагогика, 1989.
- [4] М. ДОБРЕВА, Б. БАНЧЕВ. ИТ за 9 клас. София, Архимед, 2002.
- [5] М. ИВАНОВА. ИТ за 9 клас. София, Нови знания, 2002.

Евелина Веселинова Копева
ФМИ при СУ Св. Климент Охридски
e-mail: ekopeva@fmi.uni-sofia.bg

THE ROLE OF THE TASKS IN INFORMATION TECHNOLOGIES INSTRUCTION

Evelina V. Kopeva

In this article is described how diverse tasks style of the subject information technologies work on upon students' inner-cognitive motivation.